VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

Promemoria

Sjätte mötet för arbetsgruppen för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga

Tid fredagen 26.5.2023 kl. 9.00–12.00
Plats: Helsingfors, Mariegatan 9, konferensrum Jakovara

Vesa Vuorenkoski, statssekreterare, ordförande, SRK
Pamela Sarasmo, sekreterare, JM
Corinna Tammenmaa, JM
Laila Vihersaari-Johnston, sekreterare, SRK
Taina Kulmala, SRK
Tea Hoffrén, SHM
Juha Luomala SHM
Markku Jokinen, Finlands Dövas Förbund rf
Laura Pajunen, Finlands Dövas Förbund rf
Risto Hoikkanen, Föreningen Finlands Dövblinda rf
Salla Fagerström, Finlands dövhistoriska sällskap rf
Aarne Pirkola, Föreningen Finlands Dövblinda rf
~~Magdalena Kintopf-Huuhka Finlandssvenska teckenspråkiga rf~~

Tolkning:
Mira Suomela, Andelslaget Via
Susanna Söderlund, Finlands Dövas Förbund rf
Karoliina Franck, Finlands Dövas Förbund rf
Päivi Masih, Andelslaget Via
Ellen Hoang, Andelslaget Via
Salla Kuusinen, Andelslaget Via
Maria Jäppinen, Lyra palvelut

Övriga:
Touko Ylitolonen, JM

FÖREDRAGNINGSLISTA

1. Mötets öppnande och föredragningslista

Mötet öppnades kl. 9.05. Ordföranden inledde med att berätta om att man har diskuterat idéer för hur man bäst ska närma sig den framtida regeringen. För närvarande är tanken att för sannings- och försoningsprocessen ska utarbetas ett mandatdokument om statens och gemenskapens gemensamma syn på hur

processen ska drivas vidare. Dessutom utformas ett beslut om tillsättande av ett sekretariat, och mandatet fogas till beslutet.

Mötet beslutade att på gemenskapens anmodan jämföra organisationernas förslag till modell mot statsrådets modell före diskussionen om utkasten till mandatet och tillsättningsbeslutet.

Gemenskapen berättade inledningsvis om Teatteri Tottis pjäs *Rakkaus kenkälaatikossa*, som fått ett gott mottagande. Arbetsgruppen ansåg att medvetandegörande med teaterns medel är en mycket välfungerande och bra metod. Erfarenheterna från teaterproduktionen har visat att sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga personer utgår från traumatiska upplevelser i gemenskapen. Gemenskapen påminde om att det psykosociala stöd som inplanerats i processen måste utformas noga, eftersom sådana traumatiska upplevelser kommer att lyftas fram under processen. Gemenskapen påpekade att det är fråga om en process som tar flera år innan alla omfattas av psykosocialt stöd. Tillfrisknandet/återställelsen måste ha kommit igång innan det är möjligt att ta emot en ursäkt.

2. Diskussion om modellen

Gemenskapen lyfte fram frågan om oberoende. Modellen framhäver oberoende, med vad avses med det egentligen i den här kontexten? Är uppföljningsgruppen en garanti för oberoende? Idén är förmodligen att oberoendet ska säkerställa att varken staten eller någon intressentgrupp kan lägga sig alltför mycket i processen. Samtidigt ska det ändå vara möjligt att säkerställa att växelverkan mellan staten och gemenskapen inte bryts. Gemenskapen känner oro över att teckenspråkiga personer åsidosätts i processen och betonar att deras medverkan spelar en central roll i processen. Organisationerna lyfte också fram frågan om på vilket sätt rätta personer ska utses till lämpliga positioner i processen och på vilket sätt organisationerna ska medverka vid utnämningarna.

Ordföranden svarade att avsikten är att den parlamentariska uppföljningsgruppen ska bevaka processen åt statsrådet. Det är fråga om en komplex och komplicerad process och därför behövs en uppföljningsgrupp. Parlamentariska uppföljningsgrupper har använts vid omfattande reformer som ett forum genom vilket riksdagsledamöterna kan delta i processen. Ordföranden konstaterade vidare att det är bra att ha en uppföljningsgrupp, om det är meningen att FPA ska delta i processen.

Corinna Tammenmaa från justitieministeriet påpekade att det är bra att gå vidare på gemenskapens villkor. Avseende oberoende konstaterade hon att det som avses är budgetärt oberoende och att medlemmar i sekretariatet får uttrycka sina synpunkter och ta upp till och med obehagliga frågor utan att be om lov för det.

Gemenskapen gillade tanken om att uppföljningsgruppen skulle vara som ett tillsynsorgan och att sekretariatet fritt skulle få lägga fram sina synpunkter. Samtidigt ska också gemenskapens deltagande säkerställas. Sekretariatet får inte vara så oberoende att det negligerar dialogen med gemenskapen. Sekretariatet ska också ha medlemmar från döv- och teckenspråkssamhället.

Mötet diskuterade också huruvida modellen tillgodosåg de språkliga aspekterna. Det konstaterades att språklig jämlikhet bör fastställs i tydliga ordalag i modellen. Uppföljningsgruppens position i modellen ska fastställas tydligare för att undvika

missförstånd kring gruppens roll. Den ska övervaka processens förlopp, inte utöva högsta tillsyn.

För det andra föreslogs från gemenskapen att den referensgrupp som nämns i modellen skulle benämnas styrgrupp, eftersom begreppet referensgrupp kändes främmande.

För det tredje ställdes från gemenskapen frågan om vem som ska axla ansvaret för genomförandet av sekretariatets åtgärdsförslag. Ordföranden konstaterade att frågan var viktig, eftersom syftet med processen är att åstadkomma en konkret förändring. Ordföranden förklarade att när statsrådet binder sig till processen kommer åtgärdsförslagen att hänskjutas till statsrådet, som delegerar dem till ministerierna för genomförande. Åtgärdsförslagen måste vara realistiska för att de ska kunna drivas vidare. Ordföranden konstaterade att det är viktigt med realism som upprätthåller en positiv spiral och betonade att det är den kommande regeringen som beslutar om mekanismen och verksamhetskulturen för processen. Mötet konstaterade att förberedelserna är viktiga för genomförandet. Styrgruppen och uppföljningsgruppen medverkar i att bygga upp strukturer för genomförandet.

Den fjärde punkten som gemenskapen hade dryftat var om det vore möjligt att separera det psykosociala stödet från sekretariatet till vilket det knutits i modellen. En svaghet i sannings- och försoningsprocessen för samerna hade varit kopplingen av det psykosociala stödet till kommissionen. Frågan om kamratstöd saknar också fortfarande svar. Gemenskapen fortsätter att dryfta utnämningarna till sekretariatet. Det är viktigt att rätt personer ges rätt uppgifter, och därför gäller det att fundera på processen för utnämningarna. Konkurrensutsättning anses inte vara en fungerande metod. Gällande sekretariatets sammansättning gäller det också att tänka på resurserna, eftersom det behövs bland annat översättning, tolkar och kommunikatörer. Språkfrågan är central när sekretariatet tillsätts.

Tea Hoffrén från SHM konstaterade att det psykosociala stödet kan läggas in i modellen som ett separat element och ges en viktig självständig roll. Kamratstödet skulle kunna placeras närmare sekretariatet (t.ex. samråd).

Taina Kulmala från statsrådets kansli berättade om de beräknade resurserna för processen. För innevarande år har reserverats 438 000 €, som är överföringsanslag. Lönekostnaderna har beräknats uppgå till två årsverken och cirka 100 000 euro av sekretariatets medel per år. På detta tillkommer inemot 200 000 € för andra utgifter, som tolkning och resekostnader. Beräkningarna har gjorts utifrån processen för samerna. Det psykosociala stödets andel har inte slagits fast.

Corinna Tammenmaa ställde en fråga till gemenskapen. Vilken roll ser de att sekretariatet ska ha? Hur mycket ska sekretariatet slutligen dokumentera och redovisa, med tanke på rapporten ”Tecknade minnen”? Hon konstaterade att hon anser det vara viktigt att enskilda människor får bearbeta trauman.

Gemenskapen berättade att det i Finland finns 10 000–12 000 teckenspråkiga personer, om man räknar med CODA. Webbenkäten för ”Tecknade minnen” fick cirka 124 svar och det gjordes 10 individuella intervjuer. Det innebär att projektet nådde endast en liten del av döv- och teckenspråkssamhället. För närvarande pågår ett projekt, som inte anknyter till processen, som ska nå ut till över hundra personer och fokuserar på skolupplevelser. Dessutom framfördes en idé om att ha en forskare med i styrgruppen, antingen från döv- och teckenspråkssamhället eller från staten.

Ordföranden konstaterade att besluten om de detaljerade förfaringssätten bör lämnas till processen för att den inte ska bli alltför tungrodd.

3. Utkast till tillsättningsbeslut/mandat

Mötet övergick till att diskutera mandatdokumentet och tillsättningsbeslutet. Pamela Sarasmo från justitieministeriet presenterade utkasten. Tanken är att mandatdokumentet redogör i detalj om processen karaktär och om andra frågor som även diskuterats på mötena, såsom delaktighet och oberoende. Tillsättningsbeslutet har utformats med tillsättningsbeslutet om sannings- och försoningsprocessen för samerna som förlaga. I utkastet till tillsättningsbeslutet användes ordet ”arbetsgrupp”, men mötet konstaterade att gemenskapens förslag ”sekretariat” är en bättre benämning. Sekretariatets mandatperiod har inte slagits fast; i diskussionerna har nämnts följande regeringsperiod. I underlaget till tillsättningsbeslutet hänvisas till regeringsprogrammet för regeringen Marin och till rapporten ”Tecknade minnen”. Det nämns också att processen utarbetats genom ett samarbete mellan staten och döv- och teckenspråkssamhället. Ordalydelsen kan med fördel ses över. Bland målen och uppgifterna enligt tillsättningsbeslutet nämns självständighet och oberoende, till vilka delaktighet gärna kan tilläggas. I utkastet till tillsättningsbeslut har också angetts som mål och uppgifter att avsikten är att identifiera diskriminerande strukturer och föreslå åtgärder samt öka kunskaperna om teckenspråkskulturen och teckenspråket. Att öka kunskapen i samhället är en stor del av processen, för att försoning ska vara möjlig. Formuleringarna bör ändå preciseras, så att dokumentet är tydligt och logiskt. Pamela Sarasmo sade vidare att det är bra att dryfta sekretariatets roll i fråga om det psykosociala stödet och kamratstödet. Dessutom kan arbetsgruppens interimsrapporter med fördel definieras noggrannare. Tillsvidare finns inga omnämnanden om sammansättningen, som behöver diskuteras och eventuellt överföras till mandatdokumentet.

En viktig del av tillsättningsbeslutet är vem som utnämns för vilken uppgift och på hur lång tid. Mötet beslutade att bearbetade utkast av mandatdokumentet och tillsättningsbeslutet ska skickas på fredagen av veckan efter mötet till döv- och teckenspråkssamhället för synpunkter. Tanken är att de kan godkännas på arbetsgruppens sista möte den 21 juni.

Mötet fortsatte diskutera mandatdokumentet och tillsättningsbeslutet. I diskussionen dryftades relationen mellan de två handlingarna, vad som ska ingå i det ena eller det andra dokumentet samt formuleringarna i utkastet. Det föreslogs att mandatet skulle ange fundamentet för processen och tillsättningsbeslutet skulle beskriva strukturen och uppgifterna, eftersom det går lättare att ändra ett tillsättningsbeslut än ett mandat. Från gemenskapens sida nämndes att utkastet verkar överensstämma med de diskussioner som förts, samtidigt som det uttrycktes en oro över sekretariatets sammansättning och verksamhetsfält. Det framhölls också att teckenspråkiga personers delaktighet ska framgå av mandatdokumentet.
Mötet konstaterade avslutningsvis att den förberedande arbetsgruppen upphör i juni och att den därförinnan bör komma så långt i sitt arbete att handlingarna uttrycker arbetsgruppens gemensamma syn. Den kommande regeringen kommer att diskutera med gemenskapen om deras gemensamma syn utifrån det som arbetsgruppen kommit fram till. Gemenskaperna ska lämna sina synpunkter på tillsättningsbeslutet och mandatdokumentet skriftligt före arbetsgruppens följande möte.

4. Nästa möte och avslutande av mötet

Det preliminära datumet för följande möte flyttades till onsdagen den 21 juni klockan 9–12. Mötet hålls som hybridmöte.

Ordföranden avslutade mötet kl. 12.03.